

ուերէն մէկն ալ մեխակն է . ասոր ծառը 15 ոտնաչափէն ինչուան 30 ոտնաչափ բարձր կ'ըլլայ . բունը շիտակ է ու գագաթը լայն , ճիւղերը շիտակ հորիզոնական դրքով պառկած . ծաղկըները հոտաւէտ , պտուղը մութ կարմիր կամ սևագոյն :

Սեխակին ծաղկըները բացուելէն քիչ մը առաջ գամի նման ձև մը ունին : Երբ դեռ չբացուած՝ կը ժողվեն կը չորցնեն , ու կ'ըլլայ ջղերու ու ժ տուող , սրտի օգտակար ու տաքցուցիչ համեմ , և շատ դործածուելուն համար՝ մշակութիւնն ու վաճառականութիւնն ալ շատ յաճախած է հնգկաստան ու Լիբիկէի կղզիներուն մէջ : Սէկ ծառը երկու իրեք լիպրէ մեխակ կուտայ . և որովհետեւ հինգ հազար մեխակը մէկ լիպրէ կը կշռէ , ըսել է թէ երկու լիպրէ մեխակ տուող ծառը տասը հազար մեխակ կուտայ , որ շատ բան է : Եւ ծաղկըները երբոր չորնան ու քանի մը օր մուխի մէջ մնան՝ կը սենան : Իսկ ծառին վրայ մնացած պտուղը երթալով կը մեծնայ , ինչուան մէկ բլթաչափ մեծութիւն կ'ունենայ , մէջն ալ կարծր ու սև խէժ մը կը լեցուի որ շատ հոտաւէտ կ'ըլլայ , ու զօրաւոր համ մը կ'ունենայ : Եսիկայ կ'առնեն կը ցանեն , հինգ վեց տարիէն կը մեծնայ ծառ կ'ըլլայ , ու կը սկսի ծաղիկ ու պտուղ տալ :

Սողութեան կղզիները Փորթուկալցիք գտան 1511^ն , ու անոնց ծովեզերեայ տեղուանքը իրենց բնակութիւնը հաստատելէն ետեւ՝ բոլոր ան կղզիներուն վաճառականութիւնը ձեռք առին . քիչ ատենէն հոլանտացիք գընացին հոն , ու կղզեցւոց օգնութեամբ զանոնք դուրս վաճառեցին : Եւ ատենները մեխակը ամէն մօտ եղած կղզիներուն մէջ ալ կը բուսնէր , բայց հոլանտացիք աս վաճառականութիւնը միայն իրենց պահելու մտքով՝ ան կղզիներուն մէջ եղածները բոլոր փախցուցին , ու հրաման հանեցին որ Լիպոյնա ու Լիեռնաթ կղզիներուն

մէջ միայն մշակուի : Բայց աս ջանքերնին պարապ ելաւ , իրենց շահասիրութիւնն ալ խաղբ եղաւ . վասն զի մեխակի հունտ ուտող թռչունները՝ հունտերը նոյնպէս ամէն տեղ կը տանէին . անով սկսան նորէն շատնալ մեխակի ծառերը . հոլանտացիք ալ 1824^ն թողուցին իրենց առջի խորհուրդը . ուստի հիմա ուր տեղին օդն ու հողն որ աս ծառիս կը յարմարի՝ ան տեղուանքը մեծ ջանքով կը մշակեն աս գեղեցիկ համեմը :

ԲՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Բնաբանական հարցմանքներ :

Ինչո՞ւ երկրիս մթնոլորտը երբեմն մէգ կամ մշուշ կը պատէ .

— Սոսն զի գետնէն ելած շոգին դեռ վեր չբարձրացած , ցրտէն խտանալով , կը ծանրանայ ու ակնկրնար վեր ելլել , անով ցած կը կենայ , ու օդին բարեխառնութիւնը կ'ալլայլէ , ետքը կամաց կամաց մանր անձրևի պէս վար կը թափի :

Ինչո՞ւ մշուշը կը փարատի .

— Սոսն զի արևուն ճառագայթները երբոր կը սկսին վրան զարնել , անոնց տաքութենէն կ'անգայտանայ , անով կը թեթեւնայ ու ամպի պէս վեր կը բարձրանայ , և կամ բոլորովին կը ցրուի :

Ինչո՞ւ մարդուս վրայ եղեամն կամ սառած մէգ չի ջնար .

— Սոսն զի եղեամը ան մարմիններուն վրայ կ'իջնայ ու կը սառի , որոնք խիստ պաղ են . անոր համար է որ աւելի շատ կը նստի ծառերու ճիւղերուն վրայ , չոր տունկերու , քարերու , երկաթներու , ճամբորդներուն մազին ու մօրուքին վրայ և այլն :

Ինչո՞ւ ձմեռը պատուհաններու ապակիները կը սառնին .

— Սոսն զի ներսի օդը տաք ըլլալով ու շոգիով լեցուած , երբոր ապա-

կիին կը կաշի, տաքութիւնն ու խոնաւութիւնը կը կորսնցնէ. ան աւտեն շոգին խտանալով ապակիին վրայ կը կենայ. թէ որ դոսի ցուրտը սաստկանալու ըլլայ, ան աւտեն կը սառնի:

Ինչո՞ւ համար ամէն մշուշ մթնոլորտին մէջ մի և նոյն բարձրութիւնը չունենար.

— Եւ ասն զի շոգին, ուսկից որ կը ձևանայ՝ մշուշը, երբոր խիստ կ'անգայտանայ, մշուշ դառնալէն առաջ կը սկսի բարձրանալ. երբոր աս արտաշնչութիւնը խիստ շատ կ'ըլլայ, ծանրութենէն չկրնալով վեր ելլել, շուտով կը խտանայ, ու կը սկսի ցած տեղ ասդին անդին քալել:

Ինչո՞ւ մշուշը անձրեւ կը պատճառէ.

— Եւ ասն զի ան ջրին մասնիկները որ մէգ եղած են՝ իրարու հետ միանալով կը մեծնան ու կը ծանրանան. ու չկրնալով օդին մէջ կենալ, վար կ'իջնան:

Ինչո՞ւ կ'ըսեն թէ երբեմն արեան, ծծմբի ու կրակէ անձրեւ կուգայ.

— Եւ ասն ու ծծումբի անձրեւ գալը ռամկաց խօսք է. բնագէտները կ'ըսեն թէ գունաւոր անձրեւը կը գոյանայ մասնաւոր բուսական փոշիներէ, որ քամիով կը բարձրանան, ու երբեմն ինչուան հեռու տեղուանք կը նետուին. իսկ կրակէ անձրեւ թէպէտ եկած է, բայց խիստ քիչ անգամ:

Ինչո՞ւ անձրեւով մթնոլորտը կը մաքրուի.

— Եւ ասն զի օդուն մէջի ծծմբոտ գոլորչին և ուրիշ նիւթեր որ տաք աւտեն կը ժողովուին, անձրեւով բոլոր վար կ'իջնան, և օդը կը զովանայ. և ուր որ անձրեւ կուգայ, հոն միշտ աւելի ցուրտ կ'ըլլայ՝ քան թէ ուրիշ տեղուանք:

Ինչո՞ւ թաթառները գլանի պէս կ'որ ձև ունին.

— Եւ ասն զի մէկ խիտ ամպ մը երկու հակառակ շարժմունք կ'առնէ.

անով կը կ'որի ու գլանաձև կամ կոնոնաձև կ'ըլլայ: Թաթառը ուր որ կ'իջնայ՝ կարկուտ ու անձրեւ կը թափէ, և խռովեալ ծովու պէս սոսկալի ձայն կը հանէ. ուսկից որ կ'անցնի, ծառեր, տներ կը խլէ կը տանի. անոր համար նաւորդները երբոր թաթառ տեսնեն՝ կը փախչին. ապա թէ ոչ, կամ կ'ընկղմէ նաւը և կամ մեծ ալէկոծութի կը հանէ նաւուն քով. և երբոր նեղը մտնեն՝ թնդանօթով կը ջանան թաթառը ցրուելու:

Ինչո՞ւ ամառը կարկուտ կուգայ.

— Եւ ասն զի շոգին ամառը սաստիկ տաքէն անգայտացած ըլլալով, շատ կը բարձրանայ. հոն երբոր ցուրտը կը հասնի, սառ կը դառնայ և կ'ըլլայ կարկուտ:

ՀԱՆԵԼՈՒԿ

Լեռնէն կուգար սըսըլալէն,
Ոսկի պեխով պըլպըլալէն.
Ով չեղընեց յիւրմէ վաճառ
Խաւար մընաց՝ զուրկ 'ի համէն:

ՕԳՈՍՏՈՍԻ ՀԱՆԵԼՈՒԿՆ ԷՐ ԵՐԿԻՐ:

* Երկիրս երկու տեսակ շարժում ունի. մէկովը արևուն չորս գին կը պտըտի, որով չորս եղանակները կ'ըլլան մեղի, մէկալոյն ալ 24 ժամուան մէջ մէյմը ինքի վրայ կը գառնայ, որով մեղի գիշեր ու ցորեկ կ'ըլլայ: — Տարեկան չըջանին մէջ միջին արագութիւնը այնչափ է որ մէկ վայրկենի մէջ գրէ թէ 974 իտալական մղոն տեղ կ'երթայ: Օրական չըջանովը մէկ վայրկենի մէջ գրէ թէ 15 մղոն: — Երկրիս չըջապատը 21600 մղոն է, մակերեսը թը 148 ու կէս միլիոն մղոն քառակուսի: — Երկրիս արբանեակն է Լուսինը, որ միշտ անոր չորս գին կը պտըտի: